

Nr 41.

Utlåtande med anledning av väckta motioner om utredning av olika norrländska skogsproblem m. m.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 374 av herr *Pålsson* och herr *Andersson, Lars*, samt II: 473 av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.* har hemställts, att riksdagen måtte — med beaktande av de synpunkter som anförts i motionerna — i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning av olika norrländska skogsproblem.

Vidare har i den likaledes till jordbruksutskottet hänvisade motionen II: 471 av herr *Staxäng* yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt skogsstyrelsen att på grundval av hittills utförda utredningar skyndsamt uppgöra ett arbetsprogram till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland, främst med sikte på det enskilda skogsbruket, så att frågan snarast kan föreläggas riksdagen.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för yrkandena, får utskottet hänvisa till framställningen i motionerna.

Över motionerna har utskottet låtit inhämta särskilda yttranden.

Sålunda har yttranden avgivits med anledning av motionerna I: 374 och II: 473 av domänstyrelsen och skogsstyrelsen.

Domänstyrelsen har i sitt den 13 mars 1954 dagtecknade yttrande anfört i huvudsak följande.

De norrländska skogsproblemen är utan tvivel väl värda en alldeles särskild uppmärksamhet från statsmakternas sida. Motionärerna berör huvudsakligen fyra problemkomplex:

1. skogliga produktionsåtgärder,
2. jämn sysselsättning för befolkningen i skogsbygden,
3. avsättningsmöjligheterna för virke och i synnerhet klenvirkets utnyttjande, samt
4. rationalisering och mekanisering av bondeskogsbruket.

I fråga om de skogliga produktionsåtgärderna skjuter motionärerna i förgrunden statsbidragen till åtgärdernas utförande. Styrelsen anser sig icke kunna ingå på någon bedömning av statsbidragens lämpliga avvägning.

Frågan om uppnående av en jämn sysselsättning för befolkningen i skogsbygderna är av största vikt. För att sådan skall kunna ernås erfordras bland annat dels att jämvikt råder mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft, dels ock att arbetstillgången i möjligaste mån är jämn och icke tillåtes att bli alltför beroende av konjunkturväxlingarna. Storskogsbruket söker genom att anställa ett lämpligt antal fasta skogsarbetare med ömsesidig arbetsgaranti för hela året åstadkomma önskvärd stabilitet i detta hän-

seende. Inom bondeskogsbruket, där naturligt nog konjunkturenas skiftningar starkare inverkar i fråga om avverkning och även övriga skogsarbeten, torde det knappast vara möjligt att skapa en under hela året eller från år till år jämn tillgång på arbete i skogen. Så torde icke heller vara nödvändigt med tanke på rådande växelverkan mellan jordbruk och skogsbruk. Det är riktigt att utförandet av gallringar och hyggesrensningar ofta kan vara beroende av möjligheterna till ekonomiskt utnyttjande av det utfallande klenvirket och att en kontinuerlig avsättning av dylikt virke skulle vara en god hjälp i en strävan att undvika arbetsbrist vissa tider av året. Som motionärerna anfört torde dock problemet om klenvirkets utnyttjande redan vara föremål för utredning.

Motionärerna anser att avsättningssvårigheter för såväl timmer som massaved de senaste åren förelegat inom stora delar av Norrland och förutsätter en fortsatt utbyggnad av träindustrin. För närvarande torde åtminstone för domänverkets skogar situationen vara den att utbudet av sågtimmer icke motsvarar efterfrågan. Det är i synnerhet svårt att kunna tillmötesgå det krav på sågtimmer, som reses från enskilda smärre sågar, vilken kategori under senare år ökat i antal och kapacitet. Beträffande sulfatved kan sägas att det hittills rått svårigheter att finna avsättning för hela den avverkade kvantiteten, i synnerhet i Norrbotten. Sedan nu pågående utbyggnad av Karlsborgs sulfatfabrik i Kalix färdigställts torde avsättningsmöjligheterna bli avsevärt bättre. Däremot är klenvirkets och även björkens rationella utnyttjande ännu i viss mån ett olöst problem. Kolningen har praktiskt taget helt upphört, och avsättning för dessa sortiment kan i huvudsak endast vinnas såsom brännved och till wallboardfabriker. Vid sulfatfabriker med blekerianläggning bör dock användningen av björk kunna öka och torde nog även så göra. De båda sistnämnda sortimenten är lågvärdiga och kan icke uppbära kostnader för långa och dyrbara transporter, varför de anläggningar, som eventuellt kan beräknas bli bärkraftiga, torde böra uppföras inne i landet. Innan vidare utredningar igångsättes, torde emellertid resultatet av Södra Sveriges skogsindustriutrednings undersökning om klenvirkets utnyttjande böra avvaktas.

Vad slutligen rationalisering och mekanisering angår, framhåller styrelsen att på detta område åtskilligt uträttats genom samarbete mellan domänverket och de stora skogsbolagen, vilka för sådant arbete sedan mer än 10 år förfogar över ett gemensamt organ för ändamålet, benämnt Föreningen Skogsarbetens och domänstyrelsens arbetsstudieavdelning (SDA). Det är synnerligen önskvärt att även bondeskogarna inlänkas i detta arbete, varvid de problem, som särskilt kännetecknar dessa skogar, kommer att ägnas större uppmärksamhet. I flera olika sammanhang har därför framförts tanken på inrättande av ett skogsbrukets maskininstitut, vilken tanke snabbt skulle kunna förverkligas, därest erforderliga prisutjämnings- eller konjunkturutjämningsavgifter ställdes till förfogande på sätt, som begärts i framställning till Kungl. Maj:t den 7 november 1953 av skogliga institutioner och organisationer. Styrelsen vill understryka att lösningen av denna fråga är angelägen.

Med anledning av vad sålunda anförts och med tanke på de olika och omfattande utredningar, som redan utförts på området, senast genom norrlandskommittén, anser sig styrelsen för närvarande böra avstyrka motionärernas förslag om en allsidig utredning om norrländska skogsproblem.

Skogsstyrelsen har i yttrande, dagtecknat den 12 mars 1954, anfört bland annat följande.

Då motionerna delvis har samma syftning som motionen II: 471 över vilken skogsstyrelsen i särskild ordning yttrat sig denna dag, får styrelsen i första hand hänvisa till nämnda yttrande.

Medan motionen II: 471 i huvudsak gäller åtgärder för ökad skogsproduktion genom avverkningsplanering, beståndsvård och återväxtbefordrande insatser, synes här förevarande motioner syfta till en mera allsidig utredning av olika på skogsproduktionen inverkan förhållanden.

Även om flera frågor av intresse i detta sammanhang redan behandlats av norrlandskommittén eller kommer att bli behandlade av den särskilde utredningsman, som anförtrots slutförandet av nämnda kommittés återstående uppdrag, vill styrelsen ändå vitsorda, att många för den norrländska skogsproduktionen betydelsefulla spörsmål återstår att lösa.

Styrelsen pekar då närmast på skogsbrukets transportfrågor. Redan i skogsstyrelsens betänkande med förslag till ändrade grunder för flottningsslagsstiftningen m. m. (SOU 1946: 3) betonades vikten av en organiserad samverkan mellan olika transportmedel samt nödvändigheten att ingå på en prövning av vilken transportmetod, som i olika lägen vore den billigaste och mest rationella. Samtidigt som själva arbetet rationaliserades inom de särskilda transportsektionerna (flottleder, vägar, järnvägar etc.) borde — om därigenom ett förbilligande kunde uppstå — uppmärksamheten riktas på möjligheten av inbördes förskjutningar sektionerna emellan beträffande deras respektive betydelse i transporthänseende.

Detta uttalande beaktades emellertid icke av 1946 års flottningsutredning. I dess betänkande (SOU 1950: 27) behandlades endast flottningsslagsstiftningsdetaljer inom flottningsslagsram, och kostnadsfördelningsfrågorna dryftades utan hänsynstagande till övriga transportmedels betydelse i sammanhanget. Detta var i viss mån anmärkningsvärt, eftersom i utredningsdirektiven utsagts att även andra frågor, som ägde samband med flottningssväsendets rationalisering, kunde upptagas till behandling. Enligt styrelsens åsikt kunde en begränsad lösning av transportproblemet icke medföra någon mera genomgripande rationalisering av skogsbrukets transportväsende i stort.

Utvecklingen på transportområdet under senare år har aktualiserat en lösning av dessa frågor enligt de riktlinjer styrelsen framförde i sitt betänkande år 1946. Under efterkrigstiden har nämligen motortransporternas andel i virkesfrakterna alltmer ökat, vilket fört med sig fördyring för det virke, som alltjämt måste transporteras i flottlederna. Nedläggning av icke bärkraftiga biflottleder har vidare blivit en alltmer vanlig företeelse. Vattendragens reglering i samband med kraftverksutbyggandet och härav betingad återverkan på flottningen utgör ett annat betydelsefullt moment som borde utredas, icke som ett isolerat spörsmål utan som en fråga förknippad med skogsbrukets transportproblem i stort. För att få en uppfattning om storleksordningen av dessa frågor kräves en metodisk undersökning omfattande hela Norrland. Enligt vad skogsstyrelsen har sig bekant har privata, lokalt avgränsade utredningar redan igångsatts. Resultaten av dessa undersökningar pekar bl. a. därhän, att de svagast bärkraftiga biflottlederna ofta med påtaglig ekonomisk fördel kan utrangeras och ersättas med vägar. I den s. k. arksjöutredningen (berörande vissa av Ångermanälvens källflöden i Dorotea socken, Västerbottens län) har sålunda fastslagits att en rationalisering av virkestransporterna på nytt sätt kan förbilliga skogsbrukets driftskostnader högst väsentligt.

Utredningar beträffande dessa spörsmål måste, enligt styrelsens förmenande, bl. a. överväga möjligheten att på något sätt samordna flottnings- och vägtransporterna. Lagstiftningen på transportväsendets område borde

i förenämnda syfte bl. a. tillrättaläggas så att flottningsadministrationen skulle få möjligheter att ombesörja anordningar för landtransporter av virke, anlägga och betjäna vägar m. m. Vissa frågor, som har eller kommer att få betydelse i samband med dryftandet av dessa spørsmål, har behandlats i det betänkande (SOU 1949: 34) med »förslag angående ändrade grunder för fördelning och uttagande av kostnad för byggande och underhåll av skogsvägar», som skogsstyrelsen och lantmäteristyrelsen tillsammans utarbetade år 1949.

I yttrandet över 1946 års flottningsutrednings betänkande (SOU 1950: 27) ifrågasatte skogsstyrelsen om icke revision av flottningslagstiftningen borde ske i samband med utredningen av alla nyss anförda frågor, vilka tillika med flottningsfrågan bildade den komplicerade byggnad varav skogsbrukets transportapparat bestod.

Då de synpunkter, som skogsstyrelsen vid detta tillfälle framförde, har fått allt större aktualitet genom den faktiska utvecklingen på transportområdet, uttalar styrelsen i anslutning till i motionerna framförda krav på utredning av olika norrländska skogsproblem som sin uppfattning, att en utredning av skogsbrukets transportfrågor bör komma till stånd.

Över motionen II: 471 har yttranden på begäran avgivits av domänstyrelsen, skogsstyrelsen samt länsstyrelserna i Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

I sitt den 13 mars 1954 dagtecknade yttrande har *domänstyrelsen* anfört i huvudsak följande.

Med hänsyn till den dominerande betydelse skogen i Norrland har för landsdelens försörjning är det nödvändigt, att allt göres för att på bästa sätt utnyttja skogsmarkens produktionsförmåga. För närvarande är, som motionären anfört, tillståndet otillfredsställande på mycket stora arealer såväl kronoskogar som bolags- och övriga enskilda skogar. Restaureringsarbetet på krono- och bolagsskogar samt i viss mån även på bondeskogar har under senare år ägnats allt större uppmärksamhet och bedrivs i allt snabbare takt. Detta har möjliggjorts genom inventeringar, som klarlagt det verkliga behovet, och genom upprättande av skogsvårdsplaner, vilka underlättat planläggningen av arbetena.

Av tillgängliga sammanställningar framgår att skogsvårdsarbetena på bondeskogarna som grupp betraktad ligger väsentligt efter motsvarande arbeten hos domänverket och skogsbolagen. Detta torde sammanhånga med svårigheterna att snabbt driva fram ett omfattande restaureringsarbete på ett stort antal små fastigheter, vilkas ägare i betydande utsträckning icke är lagligen skyldiga att delta i detsamma. De gällande bestämmelserna om skogsvårdsområden innefattar bl. a. uppgörande av praktiska arbetsprogram för områdena. Styrelsen har sig icke bekant huruvida denna planläggning nu kan behöva revideras eller om den planläggning, som eljest utföres av skogsvårdsstyrelserna, bör intensifieras. Ett sammanfattande program för hela Norrland torde emellertid böra bygga på en sådan lokalplanering.

I vad mån särskilt uppdrag för skogsstyrelsen erfordras för genomförande av en intensifierad planläggning av skogsvårdsarbeten, som kan finnas behövliga, undandrar sig domänstyrelsens bedömande.

Skogsstyrelsen har i yttrande, dagtecknat den 12 mars 1954, anfört huvudsakligen följande.

Av motionens innehåll framgår, att arbetsprogrammet i huvudsak skulle anknyta till det utredningsmaterial som norrlandskommittén redovisat och att en plan skulle uppgöras dels för avverkningen, dels för nyproduktionen.

Det utredningsmaterial, som norrlandskommittén redovisar, omspanner så vittomfattande frågor som yrkesutbildning, industriråvaruförsörjning, transportproblem m. m. Skogsstyrelsen förutsätter att det arbetsprogram, som motionen åsyftar, närmast avser arbeten och åtgärder befrämjande skogsproduktionen i mer inskränkt betydelse, sålunda åtgärder för uppdragande och vård av skog.

I motionen nämnes emellertid även *avverkningsplanering* som en i arbetsprogrammet ingående fråga. Då en plan för avverkningar i Norrland ovillkorligen måste gälla skogar av samtliga kategorier (statliga, enskilda, ecklesiastika m. fl.) för att den för landsändans råvaruförsörjning, sysselsättningsbehov m. m. lämpliga avvägningen mellan olika områden skall komma fram, vill styrelsen behandla denna fråga som ett i viss mån fristående spörsmål och därom anföra följande.

En år 1946 uppgjord prognos rörande avverkningskvantiteterna för Norrland finns redan utarbetad genom skogsforskningsinstitutets försorg. Det rör sig dels om en 10-års-, dels om en 40-årsberäkning med olika avverkningsalternativ. Vad beträffar den sistnämnda och i förevarande sammanhang viktigaste skulle det avverkningsalternativ, som bäst tillgodoser rena skogsproduktionssynpunkter, ge en gagnvirkesavverkning av allenast 70 procent av motsvarande avverkningar under perioden 1936—1939. En sådan nedskärning kommer sannolikt icke att nämnvärt förbättra virkesförråds-läget under 40-årsperioden, endast att ungefärligen stabilisera förhållandena vid nuvarande ur produktionssynpunkt knappa virkeskapital.

De teoretiska beräkningarna pekar emellertid hän på att virkesskördarna efter nämnda periods utgång kommer att växa, först sakta, men sedan allt snabbare.

Prognosens obestriddliga värde ligger däri, att den ger en överblick av skogsproduktionens förlopp och värde som råvarubas. Den ger också vägledande besked om nödvändiga åtgärder för att uppnå och behålla den balans mellan tillväxt och avverkning, som på längre sikt är den uthålliga skogshushållningens ledande princip.

Ur här anförda synpunkter anser styrelsen skogsforskningsinstitutets långtidsprognos (den 40-åriga) tillräckligt upplysande. Genom den nya metoden för riksskogstaxering erhålles kännedom om avverkningskvantiteter och utförda åtgärder med åtskilligt tätare mellanrum än tidigare. Därigenom kommer möjligheterna för säkrare prognoser ävensom åtgärdsplanering i stort att avsevärt underlättas.

Beträffande det avsnitt av motionen, som mera direkt avser ett arbetsprogram för ökad skogsproduktion, framhåller styrelsen följande.

En lång rad utredningar alltifrån sekelskiftet fram till våra dagar har framfört talrika förslag och uppslag rörande de norrländska skogarnas rätta vård. Förverkligandet av rekommendationerna har emellertid stött på betydande svårigheter och har visat sig vara beroende av flera mer eller mindre obeaktade faktorer med tillbakahållande effekt. Den erfarenhet man kan hämta ur detta är, att den skogliga upprustningen på exempelvis »nyproduktionens» område icke får behandlas som ett fristående problem utan som en betydelsefull detalj i ett vidare sammanhang. För att belysa den bakgrund mot vilken man måste se detta frågekomplex redogör styrelsen för en del av de faktorer och förhållanden, som direkt eller indirekt har avgörande betydelse vid genomförandet av skogliga arbetsprogram.

Förutsättningarna för dylika programs förverkligande är knutna till bl. a.

1. skogsvårdslagstiftningens innehåll,
2. statsmakternas anslagstilldelning för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet och bidrag för skogsvårdsåtgärder,
3. plant- och frötillgång, forskningsrön m. m.,
4. avsättningsbetingelser.

1. *Skogsvårdslagens bestämmelser* begränsar i vissa hänseenden skogsvårdsstyrelsernas möjligheter att genomdriva eljest önskvärda åtgärder för ökad produktion. De skogsvårdande myndigheterna saknar exempelvis befogenhet att framtvinga gallring i utvecklingsbar skog. Det bör därför icke förvåna, att endast omkring hälften av alla önskvärda gallringar kommit till utförande, med påföljd att produktionsförluster uppstår. Då en förbättring på detta område är avhängig av skogslagstiftning, skogsvårdsupplysning, skogsägarementalitet, avsättningsbetingelser m. m., kan man sannolikt icke förvänta några snabba resultat enbart av ett nytt arbetsprogram.

Ej heller kan den nya skogsvårdslagens regler för iståndsättning av mark med otillfredsställande produktion omsättas i större skala på kort tid. När det är fråga om så svagproducerande och undermåliga bestånd att de kan rubriceras som »uppenbarligen otillfredsställande», har skogsvårdsstyrelserna visserligen befogenhet att med lagens hjälp genomdriva beståndens avveckling, men proceduren är i regel beroende av tillgång på statliga anslag. Dessa räcker för närvarande icke till för att tillgodose alla — frivilliga — bidragsansökningar. Som av nedanstående framgår, stödjas flera olika åtgärder med bidrag ur samma anslag, och det är icke möjligt att använda anslagsmedel i samband med tvångsålägganden utan att på något område den frivilliga verksamheten i samma mån begränsas. Härtill kommer att skogsvårdsstyrelserna i överensstämmelse med tidigare följd politik, att hellre övertygga än tvinga en skogsägare, anses böra utnyttja nämnda maktbefogenheter först i sista hand.

Av andra tillbakahållande faktorer i arbetet för att åstadkomma högsta möjliga virkesproduktion kan nämnas, att den s. k. reproduktionsplikten numera är begränsad till sådana åtgärder, som är lönsamma ur skogsägarens synpunkt. Det bör härvid påpekas, att många åtgärder kan vara lönsamma ur statsnyttans synpunkt även om de icke är det ur den enskildes.

2. *Vad anslagstilldelningen för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet och bidrag för skogsvårdsåtgärder* beträffar erinrar styrelsen om vad styrelsen år 1950 uttalade i yttrande över motionerna I: 335 och II: 393 angående utredning om vissa åtgärder för en förbättrad skogsvård.

Härvid hänvisades bl. a. till den s. k. skogsvårdsstyrelseutredningen (SOU 1946: 46). Nämnda utredning, som bl. a. avsåg verksamhetens framtida personalbehov, sökte klarlägga omfattningen av skogsvårdsstyrelsernas arbetsuppgifter med ledning av en på föreliggande skogliga förhållanden baserad undersökning. Målsättningen beträffande intensiteten i verksamheten, d. v. s. takten i vilken grundförbättringar, underhållsarbeten, reproduktionsåtgärder m. m. beräknades komma till utförande, är av stor betydelse för bedömning av den fråga om skogsproduktionens ökning, som upptagits i den nu föreliggande motionen. Det förutsattes i utredningen, att man för genomförandet av eftersatta i lag föreskrivna återväxtåtgärder måste räkna med omkring 20 år. Erforderliga återväxtåtgärder på av ålder kala marker och trakter med otillfredsställande skogstillstånd, röjningar i stavskog och tätväxande ungskogar ävensom erforderliga skogsdikningar och skogsvägar skulle enligt detta arbetsprogram vara fullbordade inom 50 år räknat från år 1946. Undersökningens resultat, det s. k. »normalprogrammet», pekade på att programmets genomförande i sin helhet skulle kräva en utökning av

den dåvarande skogsvårdsstyrelseorganisationen, som främst av finansiella skäl icke syntes kunna komma i fråga (citat ur utredningens betänkande). Utredningen räknade därför med programmets genomförande till ungefär 65 procent såsom en »tills vidare möjlig och rimlig linje». Genom beslut vid riksdagarna år 1946 och senare har medel för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet ställts till förfogande i en utsträckning som, med undantag av år 1948, för skogsvårdsstyrelsernas del ungefärligen motsvarar normalprogrammets genomförande till nämnda del.

De skogsproduktionsfrämjande åtgärderna stödjas i viss utsträckning med statsbidrag. För detta ändamål står följande anslag till förfogande: anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. (det s. k. norrländska produktionsanslaget), statens skogsförbättringsanslag, vissa prisutjämningsmedel som avsatts till återuppbyggnad av skogsbeståndet samt det indirekt produktionsfrämjande anslaget till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo (det s. k. skogsvägsanslaget).

Det torde föra alltför långt att här redogöra för vad som åstadkommits med stöd av anslagsmedlen. Resultaten redovisas årligen i den officiella statistiken. Här må endast framhållas att medelstillgången icke tillnärmelsevis motsvarar efterfrågan. Speciellt gäller detta skogsvägsanslaget, varom flera motioner till årets riksdag bär vittne. Men även i fråga om skogsförbättringsanslaget och norrländska produktionsanslaget är medelstillgången knapp.

Det sistnämnda anslaget är av särskilt intresse i nu förevarande sammanhang, och det kan vara skäl att mera ingående behandla detta anslag.

Norrländska skogsproduktionsutredningen kan sägas i sitt betänkande med förslag till åtgärder för befordrande av produktionen å enskilda skogar i vissa delar av Norrland (SOU 1940: 3), vilket förslag ligger till grund för bidragsbestämmelserna, ha framlagt ett sådant arbetsprogram, som torde åsyftas i motionen. Emellertid berör utredningens program endast återuppbyggnaden och sålunda icke avverkningarna eller hushållningen. Bidragsbestämmelserna rörande detta anslag avviker väsentligt från dem, som gäller vid bidragsgivning ur övriga skogsvårdsanslag, skogsförbättringsanslaget och skogsvägsanslaget. Medan bidrag ur de sistnämnda beviljas för enstaka företag, kan bidrag ur norrländska produktionsanslaget utgå endast om skogsägarna inom ett större område (»skogsvårdsområde») förbinder sig att utföra alla i en skogsvårdsplan för hela området angivna åtgärder av olika slag. Skogsvårdsområdena avgränsas med hänsyn till möjligheterna att betesfresta skogen och måste därför i allmänhet ges en betydande omfattning, ofta flera tusen hektar.

Olika bidragsbestämmelser gäller inom och utanför lappmarkerna. Inom lappmarkerna utgår bidrag ur produktionsanslaget, utöver för skogliga åtgärder även för betesanläggningar. För samtliga åtgärder — betesanläggningar och skogliga åtgärder — utlämnas förhållandevis mycket högprocentiga bidrag. Utanför lappmarkerna utgår, sedan lantbruksnämnderna har övertagit skogsvårdsstyrelsernas verksamhet med anläggning av kulturbeten, icke bidrag ur produktionsanslaget för betesanläggningar, medan bidragen för skogliga åtgärder väsentligen motsvarar dem, som för varje särskild åtgärd plägar beviljas ur skogsförbättringsanslaget respektive skogsvägsanslaget, d. v. s. mycket måttliga bidrag.

Lantbruksnämnderna kan bevilja betydligt förmånligare bidrag för betesanläggningar än vad hushållningssällskapen enligt tidigare bestämmelser kunde. I stort sett torde de bidrag lantbruksnämnderna kan medge för separata betesanläggningar icke avsevärt understiga dem, som skogsvårdsstyrelserna tidigare kunde bevilja för betesanläggningar i Norrland utanför

lappmarkerna, men då endast i samband med utförandet av alla övriga i en skogsvårdsplan upptagna åtgärder.

Bidragsbestämmelserna rörande produktionsanslaget erbjuder numera utanför lappmarkerna knappast förmåner, som motsvarar de åtaganden skogsägaren måste göra som bidragstagare enligt dessa bestämmelser. Förhållandet har lett till att praktiskt taget all planering av nya skogsvårdsområden utanför lappmarkerna upphört. Verksamheten här består därför väsentligen i fullföljandet av tidigare kontrakterade företag. Den omständigheten att medelstillgången under anslaget nödvändiggjort en stark begränsning av verksamheten över huvud taget i samband med detta, har givetvis varit en bidragande orsak.

Emellertid har även inom lappmarkerna förhållandena ändrats och utvecklats på ett sätt, som ej kunde förutses vid anslaget tillkomst. På grund av jordbrukets rationalisering har skogsbetet alltmer inskränkts och utgör, bortsett från begränsade områden, icke längre samma hinder för utförande av skogskulturer som tidigare. Som framgår av det nyss anförda har bidragsbestämmelserna i fråga om produktionsanslaget utformats i syfte att man skulle förhindra allt skogsbete inom skogsvårdsområdena. Avsikten är att, sedan kulturbetena anlagts, bestämmelserna om betesreglering skall tillämpas, d. v. s. att rätten till allmänt skogsbete skall upphöra. Detta medför i allmänhet att varje djurägare inom ett skogsvårdsområde måste ha tillräckliga (kultur-)beten för alla sina hemdjur, även ungdjur och hästar. Stora svårigheter har förelegat att inom varje särskild fastighet finna lämplig och tillräcklig mark för betesändamål. Vidare har bristen på arbetskraft varit utpräglad. I viss mån har, som förut framhållits, även medelstillgången, som icke på långt när motsvarat den utredningen förutsatte, begränsat verksamheten. Följden är att programmets genomförande betydligt försenats.

Med hänsyn till den allmänna minskningen av skogsbetningen, som nyss framhållits, och den knappa tillgången på arbetskraft och bidragsmedel kan det ifrågasättas om ej skogsvårdsarbetets sammankoppling med åtgärder för betesanläggningar i vissa fall kommit att onödigt försena de egentliga skogsvårdsåtgärderna.

Skogsstyrelsen har sedan flera år haft sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor, men velat avvakta erfarenheter av lantriksnämndernas övertagande av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet med bidragsgivning för betesanläggningar i Norrland utanför lappmarkerna. Sålunda har styrelsen i skrivelse till statens sakrevision den 9 januari 1951 och i petitan hösten 1951 anmält sin avsikt att verkställa överarbetning av ifrågasatt bidragsbestämmelser så snart nämnda erfarenheter inhämtats. Som ett led i denna överarbetning uppdrog styrelsen vintern 1952—1953 åt länsjägmästare Tillander att verkställa utredning på området i fråga. Tillanders utredning föreligger nu och har åberopats i motionen. I utredningen framlägges bland annat ett förslag, som kan sammanfattas sålunda.

Produktionsanslaget skulle bibehållas. Verksamheten, som ännu har försökskaraktär, skulle inordnas i skogsvårdsstyrelsernas ordinarie arbetsuppgifter, vilket bl. a. skulle medföra att viss planeringspersonal, som nu avlönas av anslagsmedlen, skulle avlönas från skogsvårdsstyrelsernas avlöningsanslag. Den grundläggande principen i bidragsbestämmelserna skulle bibehållas så till vida, att skogsvårdsområde skulle bildas och att som villkor för bidragsgivning skulle gälla, att skogsägarna förbinder sig att utföra alla i en skogsvårdsplan för ett sådant område angivna åtgärder. Där betesreglering ej befinner sig erforderlig, skulle anläggning av gemensam skogsväg kunna utgöra grund för bildande av skogsvårdsområde, och vägens båtnads-

område skulle härvid bli den naturliga gränsen för skogsvårdsområdet. Bestämmelserna rörande bidragsgivning för skogsvågbyggnad skulle ändras något. Skogsvårdsstyrelserna skulle beredas möjlighet att anskaffa vissa maskiner, vilka skulle tillhandahållas vid åtgärdernas utförande.

Vad beträffar Norrland utanför lappmarkerna innebär förslaget härutöver att bidragsbestämmelserna skulle ändras så, att röjningsgallring även i normala plant- och ungskogar skulle kunna stödjas med bidrag. Inom ramen för gällande bestämmelser skulle i vissa fall tillämpas högre bidragsprocenter än som nu sker.

Förslaget innebär även att de förmånligare bidragsbestämmelserna för lappmarkerna fortfarande skulle gälla inom dessa utan påverkan av hur gränsen för svårföryngrat område enligt skogsvårdslagen kommer att dragas. Denna gräns sammanfaller nu med lappmarksgränsen, men åtgärder är vidtagna för förskjutning av gränsen på så sätt, att endast vissa delar av lappmarkerna skulle anses svårföryngrade enligt skogsvårdslagens bestämmelser.

Slutligen innebär förslaget att medel under anslaget skulle beviljas i utökad omfattning.

Enligt skogsstyrelsens uppfattning har förslaget stora förtjänster, och det skulle läggas till grund för styrelsens i det föregående nämnda överarbetning av bidragsbestämmelserna, om styrelsen vore helt övertygad om att »skogsvårdsområdesidén» fortfarande är bärande. Härmed åsyftar styrelsen det villkoret för bidragsgivning över huvud taget, att alla — eller praktiskt taget alla — skogsägare inom stora områden åtar sig att utföra betydande arbeten. Detta villkor kan givetvis medföra, att de av verksamheten mera intresserade skogsägarna verkar pådrivande på grannarna, men kan även få motsatt effekt så till vida att de mindre intresserade bestämmer arbetstakten och rentav kan omöjliggöra för grannarna att komma i åtnjutande av bidrag ur anslaget. För att sådana skadeverkningar skall förhindras, måste ifrågakarande villkor vara förbundet med särskilt förmånliga bidrag.

Det kan ifrågasättas, vilken effekt ett borttagande av nämnda villkor skulle få, om de förmånliga bidragen för skogliga åtgärder ändå bibehölles. De mera intresserade skogsvårdarna skulle ej kunna hindras av grannarna i skogsvårdsarbetet, men skulle samtidigt sakna anledning att driva på dessa. Frågan är, om genom nämnda villkors borttagande det totala resultatet skulle bli bättre eller sämre. Svaret på denna fråga torde väsentligen bli avgörande för ställningstagandet till den princip, som här betecknats med »skogsvårdsområdesidén».

Skogsstyrelsen har med det anförda ej avsett att fullständigt belysa hela problemet. Skogsvårdsarbetets fortskridande mekanisering kan göra det önskvärt att skogsägarna stimuleras till gemensamma insatser för samtidigt utförande av åtgärder över större områden. Denna omständighet liksom skogsbetesfrågans utveckling och även andra förhållanden måste beaktas. Det anförda torde emellertid vara tillräckligt för att förklara styrelsens tvksamhet att redan nu framlägga ett förslag som, om det genomfördes, skulle kunna låsa utvecklingen eller, i varje fall under den närmaste framtiden, försvåra en ytterligare och fullständig omläggning av ifrågakarande bidragsverksamhet.

Skogsstyrelsen är angelägen betona, att styrelsens här anförda betänkligheter beträffande skogsvårdsområdesprincipen främst är dikterade av skogsbetesfrågans utveckling. Vid tiden för produktionsanslagets tillkomst var förhållandena annorlunda.

Som av det tidigare anförda torde framgå, är skogsstyrelsen för närva-

rande icke beredd att ta ställning i den angivna principfrågan utan önskar inhämta ytterligare erfarenheter. Det må framhållas att på sistone skogsvårdsåtgärder börjat utföras inom vissa skogsvårdsområden, innan betesanläggningarna slutförts, och att erfarenheter av en sådan utveckling av verksamheten kan bli värdefulla för hela problemkomplexets bedömning.

3. *Tillgång till skogsodlingsmaterial* är nödvändig i arbetet för ökad skogsproduktion. Plantering och sådd kan ske endast i den utsträckning plant- och frötillgången medger, och forskningen har först under jämförelsevis sen tid nått resultat, som givit den för norrländska förhållanden avpassade skogsodlingsmetodikerna en mer målmedveten inriktning.

Skogsstyrelsen har därför allt sedan dess inrättande år 1941 med särskilt intresse sökt medverka till att utöka skogsvårdsstyrelsernas plantskolearealer. Dessa, som 1942 utgjorde 104 hektar, har också flerdubblats och omfattar numera 360 hektar. Denna upprustning har varit särskilt påtaglig i Norrland med en ökning från 2 1/2 till 47 hektar, en betydande areal i betraktade av att praktiskt taget endast oomskolade, d. v. s. föga arealkrävande plantor här uppdrages. För att på längre sikt lösa fröförsörjningsproblemet, som är särskilt bekymmersamt för Norrlands höjdlägen, har skogsstyrelsen, i nära samverkan med trädförädlingens målsmän, medverkat till anläggning av fröplantager. Genom särskilda av styrelsen utarbetade handledningar, »Anvisningar angående frötäkt och handel med skogsodlingsmaterial», »Rön och erfarenheter angående återväxtfrågor» samt »Råd och anvisningar angående skogsodling», som distribuerats i massupplagor, har styrelsen vidare sökt nyttiggöra forskningens nyaste rön för arbetet ute på fältet.

Redan år 1945 påbörjade skogsstyrelsen kursverksamhet för Norrland i skogsodlingsmetodik. På senare år har på styrelsens initiativ en särskild specialutbildad skogsodlingskonsulent stått till skogsvårdsstyrelsernas förfogande för praktiskt biträde med råd och anvisningar på området. Under de två senaste åren har konsumenten lett ej mindre än 24 kortare kurser i skogsodling och plantröjning m. m. för tjänstepersonal och förmän i norrlandslänen. Verksamheten har efter medgivande av Kungl. Maj:t bekostats av tillgängliga prisutjämningsmedel. Då tillgången på sådana medel för nämnda ändamål är uttömd, har skogsstyrelsen i sina medelsäskanden för budgetåret 1954/55 hemställt, att konsulentbefattningen skulle uppföras på styrelsens stat. Förslaget har emellertid avvisats i innevarande års statsverksproposition.

4. Möjligheterna att utföra skogsproduktionsfrämjande åtgärder och uppbyggnadsarbeten har givetvis haft starkt samband med svängningar i konjunkturer och *avsättningsbetingelser*. Beträffande gallringar, som har speciell betydelse för värdeproduktionen, har sålunda avsättningsbetingelserna, särskilt för klenvirket, varit i hög grad avgörande för insatsernas omfattning. De höga avverknings- och transportkostnaderna, klenvirkets sämre flytförmåga m. m. har därvid verkat i begränsande riktning. Transportväsendets rationalisering är ur denna synpunkt en angelägenhet av största vikt.

Sedan skogsstyrelsen i det föregående tecknat den bakgrund, mot vilken resultatet av hittillsvarande åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland bör bedömas, anknyter styrelsen till motionärens förslag att ett arbetsprogram för dylika åtgärder skulle uppgöras av styrelsen. Det synes styrelsen som det avsedda arbetsprogrammet, vilket skulle uppbyggas »på grundval av hittills utförda utredningar» i väsentligt avseende skulle sammanfalla med styrelsens ordinarie arbetsuppgifter. Det åligger sålunda

styrelsen att »med uppmärksamhet följa det enskilda skogsbrukets tillstånd och utveckling inom landet och, så långt möjligt, jämväl i utlandet samt att vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå de åtgärder styrelsen anser påkallade för det enskilda skogsbrukets främjande». På grundval av skogsvårdslagen och utförda utredningar har styrelsen sökt att efter angelägenhetsgrad och med hänsyn till medelsresurser m. m. befordra förverkligandet av sådana åtgärder som motionen åsyftar (utbyggande av plantskolor, kurs- och upplysningsverksamhet, rationalisering av skogsodlingsmetodiken m. m.).

Skogsstyrelsen, som konstaterar att frågan om skogsproduktionens höjande i Norrland redan varit föremål för en mångfald utredningar och även belysts genom uppgjorda arbetsprogram (skogsvårdsstyrelseutredningens och norrländska skogsproduktionskommitténs samt skogsforskningsinstitutets och norrländskommitténs åtgärdsprogram), framhåller avslutningsvis, att möjligheten att i snabbare takt än hittills höja och förbättra skogsproduktionen i Norrland på enskilda skogar — särskilt bondeskogar — står i ovillkorligt samband med de resurser, som ställes de skogsvårdande organen inberäknat forskningsorganen till förfogande. Det är därför angeläget, att tillräckliga medel anvisas för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet samt för skogsvårdsåtgärder och skogsvägar.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har i yttrande den 13 mars 1954 åberopat de synpunkter, som framlagts i ett särskilt yttrande av *skogsvårdsstyrelsen i länet*. I sistnämnda yttrande har anförts i huvudsak följande.

I sin motivering till hemställan om uppgörande av ett arbetsprogram till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland har motionären i stort sett behandlat Norrland som enhet. Detta ger icke en rättvis bild av det skogliga tillståndet i skilda norrlandslän, eftersom den allmänna skogsvårdsnivån men framför allt virkesförrådet är starkt varierande. Skogsvårdsstyrelsen har därför ansett det angeläget att närmare klarlägga de skogliga förhållandena i Gävleborgs län.

Styrelsen vill först framhålla att det ej utan vidare är klart, att en låg kubikmassa per har är att jämföras med liten intensitet i produktionshänseende. Kubikmassan per har bör ställas i relation till det normalförråd, som bör finnas på för visst område (län) redovisad medelbonitet. Förhållandet mellan förefintlig kubikmassa per har och normalförrådet kan därför i viss mån sägas vara en mätare på det skogliga tillståndet.

Skogsvårdsstyrelsen är fullt medveten om att denna metod för beräkning av kubikmassans relativa storlek inom olika län icke är invändningsfri, men uppenbart är, att virkesförråden är alldeles för låga icke endast i vissa norrlandslän. Av en vid yttrandet fogad sammanställning framgår att de mellansvenska länen ligger bäst till med kvoter mellan 0,90 och 1,05. Gävleborgs län med kvoten 1,03 ligger i toppen. Kubikmassan per har och virkesförrådets fördelning på dimensionsklasser har inom länet hållit sig oförändrad mellan de båda riksskogstaxeringarna, medan övriga norrlandslän redovisar en minskning av kubikmassan per har och tillgången på grov skog. Motionärens påstående att virkesförrådet nedgått speciellt inom »nedre Norrland» gäller således icke Gävleborgs län, vilket för övrigt nämnts i annat sammanhang i motionen.

Av sockeninventeringar, som genom styrelsen fortlöpande bedrivits sedan år 1939 och som hittills omfattat ca 25 procent av länets skogsmarksareal, framgår bland annat att kubikmassan per har är i stort sett densamma inom bondeskogsbruket som inom storskogsbruket och att det skogliga tillståndet är mycket likartat för båda dessa skogsägarkategorier.

Angående behovet av återväxtåtgärder och eftersläpningen i detta hänseende är läget för Gävleborgs län även relativt gynnsamt. En jämförelse mellan skogsforskningsinstitutets återuppbyggnadsprogram och utförda skogsodlingsåtgärder inom Gävleborgs län visar sålunda, enligt den i motionen åberopade uppsatsen i Norrlands Skogsvårdsförbunds tidskrift, att drygt 70 procent av programmet kunnat fyllas t. o. m. år 1951. I motionen framhålles att storskogsbruket beträffande kulturåtgärderna kommit snabbara i gång än småskogsbruket. Inom Gävleborgs län har denna tendens framträtt först under de allra sista åren, och någon avsevärd skillnad kan knappast sägas vara för handen.

Av en vid yttrandet fogad tabell framgår dels att den procentuella förekomsten av kalmare och restskog hos skilda skogsägarekategorier inom norrlandslänen är ganska likartad över hela linjen, dels att någon markerad eftersläpning för småskogsbruket icke föreligger.

Bondeskogsbrukets möjligheter till ökad insats i detta avseende måste anses vara gynnsamma, dels med hänsyn till möjligheten att utnyttja gårdens egen arbetskraft, dels därför att insatsen kan göras på så många punkter samtidigt.

Anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland har inom Gävleborgs län varit av mindre betydelse och endast utnyttjats för utläggande av två skogsvårdsområden. Övriga anslag, med undantag för anslaget till vissa väg- och flottledsbyggnader, har i stort sett kunnat tillfredsställa behovet av statsstöd.

De i motionens åtta punkter föreslagna åtgärderna syftar till att intensifiera utnyttjandet av det norrländska produktionsanslaget. Eftersom detta anslag enligt styrelsens uppfattning icke heller i fortsättningen torde komma till större användning inom Gävleborgs län, saknar styrelsen anledning att ingå på en närmare granskning av detaljförslagen.

Skogsvårdsstyrelsen vill särskilt framhålla vikten av självverksamhet från skogsägarnas sida. Styrelsens verksamhet har i hög grad varit inriktad på att intressera både den enskilde skogsägaren och kommunerna till sådan verksamhet. Resultaten har varit uppmuntrande och bl. a. resulterat i att hästdragna markberedningsredskap anskaffats i betydande omfattning. En kommun i Hälsingland har genom att ställa medel till förfogande bidragit till anskaffning av traktor och markberedningsaggregat, som nu kommer att sättas in vid skogsodlingsföretag enligt av skogsvårdsstyrelsen uppgjord plan.

Skogsvårdsstyrelsen framhåller även betydelsen av sådana åtgärder, som stimulerar bibehållande av en arbetarstam tillräcklig för genomförandet av behövliga restaureringsarbeten i skogen.

I princip instämmer skogsvårdsstyrelsen i förslaget om en effektivisering av de åtgärder, som kan befrämja det skogliga återuppbyggnadsarbetet. Styrelsen anser dock att ett arbetsprogram till åtgärder för ökad skogsproduktion icke enbart bör begränsas till Norrland utan omfatta landet i sin helhet.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, som tillika överlämnat ett yttrande från skogsvårdsstyrelsen i länet, har för sin del i yttrande, dagtecknat den 13 mars 1954, anfört bland annat följande.

Motionären har kraftigt hävdad att ett mycket stort behov av skogsförbättringsåtgärder föreligger framför allt för Norrlands vidkommande. Denna uppfattning delas av länets skogsvårdsstyrelse. Länsstyrelsen vill särskilt understryka vikten av att skogsvägnätet kontinuerligt utbygges. Genom förbättrade skogsbilvägar och nyanläggning av dylika vägar kan såväl lämp-

liga skogskulturbefrämjande åtgärder lättare vidtagas som erforderlig arbetskraft i större utsträckning än hittills även tillföras avsidet belägna och för skogskulturåtgärder lämpade skogbärande trakter. Under återopande av vad sålunda anförs tillstyrker länsstyrelsen motionärens hemställan.

Skogsvårdsstyrelsen i Västernorrlands län har i sitt till länsstyrelsen avgivna yttrande anfört i huvudsak följande.

De enskilda skogarna inom Västernorrlands län domineras av yngre och medelålders bestånd. Förekomsten av gammal skog och väl slutna plantbestånd är relativt ringa. Avsevärda arealer yngre och medelålders bestånd har ännu icke genomgallrats. Røjning i tätväxande ungskog och plantskog är eftersatt. Trots de senaste årens intensifiering av restskogarnas avveckling och en ökad kulturverksamhet å kala marker är styrelsen väl medveten om att behovet av förnygringsbefrämjande åtgärder är stort, även om att det ännu finns avsevärda arealer försumpad mark, som kan vinnas för skogsproduktionen.

En av de viktigaste förutsättningarna för att upprustningsarbetet å de enskilda skogarna skall kunna komma i gång på allvar och att ett intensivare skogsbruk skall kunna bedrivas är skogsvägsnätets utbyggande. Styrelsen vill särskilt framhålla skogsvägarnas stora betydelse för ett effektivt utnyttjande av arbetskraften samt i viss mån även för att underlätta erhållandet av arbetskraft.

Styrelsen instämmer i huvudsak i det förslag, som skogsstyrelsen i åtta punkter sammanfattningsvis framfört angående verksamheten med anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland.

För intensifiering av sådana skogsvårdsarbeten som hyggesrensningar, kulturer och røjningar på bondeskogarna bör skogsägareföreningarna kunna göra en stor insats. Inom länet har försök med fasta arbetslag, avlönade genom vederbörande skogsägareförening och under ledning av en förman vid skogsvårdsstyrelsen, givit goda resultat.

Med hänsyn till vad sålunda framhållits anser skogsvårdsstyrelsen det vara högst angeläget, att den ifrågavarande motionen av riksdagen måtte beaktas.

I yttrande den 10 mars 1954 har *länsstyrelsen i Jämtlands län* — med överlämnande av ett särskilt yttrande från skogsvårdsstyrelsen i länet — anfört i huvudsak följande.

Länsstyrelsen biträder helt de synpunkter på behovet och lämpligheten av en intensivare medverkan från det allmännas sida för att åvägbringa ett vidgat upprustningsarbete för skogsvården i Norrland.

Då det främst torde vara de enskilda, till skogsbolag ej hänförliga skogsägarna, som saknar de erforderliga resurserna för genomförande av kostnadskrävande och långsiktiga åtgärder för skogsvårdens främjande, synes de åtgärder, vartill redan verkställda utredningar i ämnet kan föranleda, närmast böra taga sikte på att hjälpa dessa skogsägare till större självverksamhet i förevarande avseende.

Därest de redan verkställda utredningarna inom detta ämnesområde mot förmodan icke skulle vara till fyllest för uppgörande av härför erforderliga arbetsprogram och beräkningar av medelsbehoven, bör snarast möjligt åt skogsstyrelsen uppdragas att i samråd med respektive skogsvårdsstyrelser komplettera utredningsmaterialet.

Skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län bar i förenämnda yttrande anfört bland annat följande.

Den verksamhet, som bedrivits med stöd av anslaget för ökad skogsproduktion i Norrland, har hittills haft försökskaraktär. Det omfattande program för ett genomgripande skogligt restaureringsarbete, som framlades av norrländska skogsproduktionsutredningen år 1940, har därför icke kunnat komma till utförande i den utsträckning, som varit avsedd och enligt styrelsens åsikt ytterst behövlig. Samtidigt som styrelsen understryker detta, framhåller styrelsen att de linjer för skogligt restaureringsarbete, som dragits upp av norrländska skogsproduktionsutredningen och vilka kunnat tillämpas för den hittills bedrivna verksamheten, verkat i hög grad befrämjande för skogsvårdsarbetet.

Redan i samband med tillskapandet av organ för jordbrukets rationalisering aktualiserades emellertid såväl omarbetning av gällande bidragsregler för verksamheten som uppgörande av ett fastare arbetsprogram för densamma.

En viss förändring av verksamheten har också aktualiserats genom utvecklingen inom arbetslivet och bebyggelseplaneringen i skogsbygderna. Genom avsaknad av vägar och bebyggelse ligger nämligen väldiga arealer skogsmarker nära nog oåtkomliga för alla skogliga restaureringsåtgärder. En stark utvidgning av möjligheterna till anslag för utbyggnad av skogsvägar för Norrland är därför behövlig och ett av huvudvillkoren för ökad skogsproduktion i Norrland.

Skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län understryker därför starkt behovet av en översyn av gällande bidragsregler jämte skyndsamt uppgörande av ett fast arbetsprogram för den ifrågavarande verksamheten i enlighet med den avgivna motionen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har i yttrande, dagtecknat den 1 mars 1954, anfört i huvudsak följande.

Som i motionen påvisats är skogsvården i Norrland i hög grad eftersatt. I en av skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län nyligen utarbetad redogörelse för länets skogsbruk anföres, att i detta län vid riksskogstaxeringen för ett 15-tal år sedan rådde ett uppenbarligen otillfredsställande skogstillstånd på mer än 25 procent eller på 830 000 har av länets totala skogsmarkareal och att 205 000 har var kalmarker. Skogsvårdsstyrelsen framhåller att under den tid, som förflutit efter taxeringen, visserligen betydande arealer försatts i skogbärande skick men att samtidigt nya föryngringsytor tillkommit.

Den nuvarande inriktningen av avverkningspolitiken med sluthuggning av glesa skogsbestånd oberoende av deras ålder medför, att årligen stora arealer nya kalhyggen uppstår. Det är länsstyrelsens uppfattning att kalmarkerna i länet nu är större än förut. Visserligen företas numera hyggesrensningar, bränningar, planteringar och dylikt oftare än förr i omedelbar anslutning till avverkningarna, men fråga är om så sker i tillräcklig omfattning. Arbetet på de nya föryngringsytorna tar dock så mycket av tillgängliga resurser i arbetskraft och plantmaterial i anspråk, att risken är stor att äldre hyggen och andra skogsmarker, där egentligt gagnvirke saknas, i stället alltjämt försummas.

Länsstyrelsen anser det vara mycket angeläget att större resurser sättes in på skogsvårdsuppgifterna. Ehuru skogsvårdsstyrelsen i länet nedlägger ett berömvärt arbete för att öka intresset för skogsvård och säkerligen också kan peka på åtskilliga glädjande resultat, kan nog utan vidare fastslås, att det ännu är långt kvar, innan skogsägarna mera allmänt inser sitt ansvar och sina förpliktelser. Länsstyrelsen är därför för sin del skeptisk mot tanken att det skulle vara möjligt att få ett nöjaktigt skogsvårdsarbete i gång i

länets skogar genom att helt lita på frivilliga insatser. Det är tydligt, efter erfarenheter i rikt mått, att många skogsägare icke vidtar andra återväxtåtgärder än dem de tvingas till. Att få en tredskande skogsskövlare näpst är dock med nuvarande skogslagstiftning en omständlig och tidsödande procedur och kan därför, med de personella resurser skogsvårdsstyrelsen har, komma i fråga endast i de mera flagranta fallen av lagöverträdelser. Tyvärr är lagstadgandena dessutom så oklara, att skogsvårdsstyrelsen även i efter dess mening uppenbara fall av skoglig vanhävd ibland löper risken att få bakslag. Länsstyrelsen vill här framhålla som särskilt önskvärt, att skyldigheten för skogsägare att före slutavverkning av skogsbestånd ställa betryggande ekonomisk garanti för nödvändiga återväxtåtgärder blir obligatorisk. Det nuvarande stadgandet i skogsvårdslagen om sådan garanti har haft ringa verkan, varom de stora obehandlade kalmarkerna överallt i Norrland noggsamt bär vittne.

Efter sin utförliga motivering för större skogsvårdsinsatser har motionären begränsat sitt yrkande till att skogsstyrelsen skall få bemyndigande att uppgöra ett åtgärdsprogram för skogsvården. Länsstyrelsen erinrar om att det funnits gott om dylika program, särskilt under de senaste årtiondena, men att programmen endast i otillräcklig omfattning blivit genomförda, även i sådana fall där programmen i princip accepterats av statsmakterna. De behövliga resurserna för programmens förverkligande har icke ställts till förfogande vare sig av dem som exploaterar skogstillgångarna eller av det allmänna. Vad som nu är viktigast är därför, att de praktiska skogsvårdsresurserna ökas, dels genom större krav på skogsägarna, för vilket syfte skogsvårdslagen i vissa avseenden torde böra skärpas, och dels genom större insatser från statens sida.

Länsstyrelsen, som icke har något att erinra mot ett bifall till motionen, förordar därför för sin del, att uppdraget till skogsstyrelsen ej blott må avse uppgörande av ett arbetsprogram för skogsvården utan även framläggande av positiva förslag till programmets genomförande.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, som inhämtat särskilda yttranden av överjägmästarna i övre och nedre Norrbottens distrikt, skogsvårdsstyrelsen och lantbruksnämnden i länet samt Norrbottens läns skogsägareförening, har för egen del i yttrande den 13 mars 1954 anfört följande.

Såsom motionären inledningsvis erinrat har insikten om vådorna av ett alltför intensivt tärande på våra skogstillgångar alltsedan senare delen av förra århundradet föranlett ett omfattande lagstiftningsarbete till skogens skydd och vård. Helt allmänt sett kan man nog säga att de norrländska skogsproblemen därvid kommit att tilldra sig en ökad uppmärksamhet. Det har nämligen framstått som en angelägenhet av utomordentlig vikt för vår folkförsörjning och vårt näringsliv i dess helhet att väl vårda sig om de norrländska skogstillgångarna. I direktiven för 1942 års utredning rörande skogsvårdslagstiftningen framhölls som ett önskemål att på skogsvårdens område få till stånd bestämmelser, vilka ur såväl skogliga som sociala synpunkter på ett mera tillfredsställande sätt anslöt sig till den faktiska utvecklingen på hithörande områden. Man gör sig sannolikt ej skyldig till någon överdrift genom att påstå att det var del norrländska skogsbruket och den norrländska skogsindustrin man därvid främst hade i åtanke. Den av bristen på råvaror förorsakade sågverksdöden utefter norrlandskusten under 1920- och 1930-talen med utbredd arbetslöshet och andra sociala skadeverkningar som följd kom att i hög grad aktualisera behovet av åtgärder för att på längre sikt söka trygga råvarulillgångarna åt sågverksindustrin

i vårt lands norra delar. Med dessa strävanden förenades de alltmer bestämda kraven från länsmyndigheternas och andras sida, att virket från dessa trakter borde i första hand bearbetas av industriföretagen därstädes och att endast eventuellt överskottsvirke skulle få avyttras till företag söderöver. Massaindustrien torde även — ehuru ej i samma omfattning — haft kännning av en otillräcklig tillgång på massaved under tider, som präglats av en stark internationell efterfrågan på massaprodukter.

För egen del tillspetsar motionären karaktäristiken av den rådande situationen så, att den norrländska industrien — däri inbegripet cellulosa-företagen — i förhållande till råvarutillgången är väsentligt överdimensionerad. Då svårigheterna i fråga om råvaruanskaffningen med all sannolikhet efter hand kommer att bli alltmera kännbara, synes enligt motionärens mening åtgärder böra övervägas för att trygga försörjningen med råvaror och därmed sysselsättningen i Norrland.

Virkesförrådets förändringar under tiden mellan den första och den senaste riksskogstaxeringen äger självfallet sitt intresse, då det gäller att bedöma den framtida tendensen i fråga om den kvantitativa skogstillgången inom Norrland under förutsättning av i huvudsak oförändrat virkesuttag och förnygringsbefrämjande åtgärder i nuvarande omfattning. En sammanställning av hithörande uppgifter ger bland annat vid handen, att förrådet minskats i norra Sverige och att minskningen är störst i övre och mellersta Norrland — 8 procent för klenare virke och 15 procent för timmerskog. För den övriga delen av landet har däremot en ökning av förrådet kunnat konstateras.

Jämförelsen mellan de båda riksskogstaxeringarna torde likväl ej böra läggas till grund för en prognos om virkesförrådets framtida omfattning i övre Norrland under angivna betingelser. Såsom framgår av det yttrande, som gemensamt avgivits över motionen av överjägmästarna i de båda nordligaste distrikten, visar domänverkets senaste taxeringar, att virkesförrådet för kronoparkernas del ej nedgått så som man hade anledning befara efter den senaste riksskogstaxeringen. Inom övre Norrbottens distrikt har förrådet ökat ej oväsentligt. Skogsvårdsstyrelsen yttrar i detta sammanhang att uttagen från de enskilda skogarna varierar år från år — främst beroende på konjunkturen, arbetsmarknadsläge och priset på råvaror. Någon påtaglig minskning då det gäller kvantiteten kan dock enligt styrelsens mening hittills knappast sägas ha inträtt.

Såsom norrlandskommittén framhållit, behöver emellertid virkesförrådets ökning eller minskning ej i och för sig innebära, att averkningen bör ökas respektive minskas. Det avgörande är virkesförrådets storlek och beskaffenhet i jämförelse med vad som erfordras för att markens produktionsförmåga skall utnyttjas på bästa sätt. I anslutning till detta uttalande anför motionären, att siffrorna från riksskogstaxeringarna för Norrlands del tyder på en förskjutning i virkestillgångarna från äldre årsklasser med svagare tillväxt till yngre och växtligare skog. Skogsvårdsstyrelsen påpekar också i detta sammanhang att de enskilda skogarna i Norrbotten — i varje fall i kustlandet — på många håll alltjämt är i tvingande behov av genomhuggningar. Den omständigheten att timmerfångsten alltmera minskat i omfång till nackdel för sågverksindustrien kompenseras icke ekonomiskt av ett allt större utfall av småvirke för massaindustrierna, framför allt sulfatfabrikerna. Förklaringen härtill är enligt styrelsen den, att prisbildningen på massa, och därmed också på massaved, är konjunkturkänslig i långt högre grad än vad förhållandet är beträffande den sågade varan och timret. En förskjutning mot grövre dimensioner i virkesförrådets sammanställning bör därför fortast möjligt åstadkommas.

Som nyss nämnts har motionären ansett sig kunna konstatera att även cellulosaindustrin i Norrland är väsentligt överdimensionerad i förhållande till råvarutillgången. Denna uppfattning kan länets skogsägareförening ej biträda. Nyligen utförda överarbetningar av tidigare avverkningsprognoser ger enligt föreningen vid handen att det möjliga råvaruuttaget gott och väl motsvarar denna industris nuvarande praktiska kapacitet. Skogsvårdsstyrelsens nyss citerade uttalande kan möjligen tydas i samma riktning.

De kvantitativa fluktuationer, som virkesförrådet under senare år undergått, är självfallet ägnade att i viss mån försvåra en prognos på längre sikt. Mera anmärkningsvärt är dock skogsägareföreningens uttalande att den norrländska cellulosaindustriens råvarutillgångar måste anses tillräckliga åtminstone i nuvarande produktionsläge. De anförda skiljaktigheterna i uppfattningarna härom behöver emellertid ej tillmätas alltför stor betydelse, då det gäller att överväga långsiktiga åtgärder för en ökad skogsproduktion i Norrland. Riktningen bör uppenbarligen vara en målmedveten strävan att successivt uppnå en förskjutning mot grövre virkesdimensioner, varigenom sågverksindustriens råvarubekymmer framdeles skulle lätta. Den motsvarande minskningen av tillgången på småvirket, vilken minskning möjligen skulle kunna tänkas bereda massaindustrien vissa svårigheter under en högkonjunktur, kommer säkerligen att väl kompenseras genom de omfattande skogsförbättringsåtgärder, som motionären påyrkat och om vilkas trängande nödvändighet några meningskiljaktigheter ej torde råda.

Länsstyrelsen uttalar sin fulla anslutning till motionärens krav på en snar direktutredning genom skogsstyrelsen av lämpliga åtgärder från det allmännas sida för att stimulera skogsproduktionen i Norrland. Såsom motionären angivit och i bifogade yttranden samstämigt understrukits, bör dessa åtgärder främst ta sikte på det enskilda skogsbruket, enär såväl domänverket som skogsbolagen under senare år i allt högre grad för egen del uppmärksammat behovet av en på längre sikt genomförd restaurering av skogsbeståndet på dem tillhöriga marker.

I ett arbetsprogram för en rationellare skogsvård i Norrland intar åtgärder för att främja skogsåterväxten en betydelsefull plats. Såsom motionären framhållit ligger väldiga arealer av för skogsbörd lämplig mark kala eller bevuxna med synnerligen bristfälliga bestånd. Behovet av arbetskraft för att föra dessa på längre sikt produktiva skogskulturella projekt i land är betydande. Sedda ur en vidare synpunkt får åtgärderna sålunda en dubbel effekt i det de — i likhet med övriga skogsvårdande arbeten — även skapar nya arbetstillfällen under en lång följd av år. Länsstyrelsen har nyligen i annat sammanhang haft anledning att beröra den betydelse, som en i större skala bedriven skogsvård skulle få ur sistnämnda synpunkt. Länsstyrelsen syftar här på det yttrande, som styrelsen den 25 februari 1954 avgivit till riksdagens bankoutskott i anledning av likalydande motionerna I: 79 av herr Grym m. fl. och II: 98 av herr Ivar Jansson i Kalix m. fl. om åtgärder för Tornedalens och Överkalixbygdens försörjning medelst där befintliga naturtillgångar och tillgänglig arbetskraft. I anslutning till vad skogsägareföreningen i anledning av dessa motioner anført konstaterade länsstyrelsen i sitt yttrande, att ett omfattande stöd från statsmakternas sida för skogsvårdande arbeten utan tvivel skulle visa sig vara en för staten mycket god kapitalplacering. Nya arbetstillfällen, ägnade att motverka säsongarbetslösheten, komme redan på kort sikt att skapas. På längre sikt skulle åtgärderna öka de framtida utkomstmöjligheterna för befolkningen genom större normala avverkningar. Härigenom borde man enligt länsstyrelsens mening få ett rikligare råvaruunderlag för en ur sysselsättnings-

synpunkt mycket behövlig expansion av den skogsindustriella produktionen. De av länsstyrelsen nu återgivna uttalandena kan självfallet med lika rätt återopas i ett vidare sammanhang.

I likhet med skogsvårdsstyrelsen och skogsägareföreningen anser länsstyrelsen det både naturligt och ändamålsenligt, att man när det gäller att närmare utforma arbetsprogrammet till åtgärder för en ökad skogsproduktion i Norrland bygger vidare på den verksamhet av försöksnatur på detta område, till vilken alltsedan år 1940 utgått bidrag från det så kallade norrländska produktionsanslaget. Härvid synes i allt väsentligt det av länsjägmästaren Tillander uppgjorda åttapunkts-programmet kunna följas.

Slutligen instämmer länsstyrelsen med motionären, då denne betonar att upprustningsarbetet i de enskilda skogarna i Norrland är av så brådskande natur, att verksamheten ej bör fördröjas genom nya fristående utredningar. Av synnerlig betydelse är även att bidragsgrunderna i sinom tid så avväges, att statens bistånd kommer att för den enskilde framstå som en starkt stimulerande faktor i arbetet för en förbättrad skogsvård i Norrland.

Utskottet. I motionerna I: 374 och II: 473 understrykes inledningsvis den avgörande betydelse, som skogstillgångarna har för landets ekonomiska liv. Med hänsyn härtill anser motionärerna det naturligt att från samhällets sida största möjliga uppmärksamhet ägnas olika skogliga spørsmål. Norrlands skogsproblem synes därvid enligt motionärerna av skilda orsaker förtjäna särskilt beaktande. Mot denna bakgrund diskuteras i motionerna vissa spørsmål, som bör uppmärksammas vid en allsidig utredning av frågekomplexet. Bland dessa spørsmål nämnes skogliga produktionsåtgärder, jämn sysselsättning för befolkningen i skogsbygderna, avsättningsmöjligheter för virke samt rationalisering och mekanisering av enskilda skogsbruk.

I motionen II: 471, vari delvis beröres samma spørsmål som i nyssnämnda motioner, yrkas att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt skogsstyrelsen att uppgöra ett arbetsprogram för ökad skogsproduktion i Norrland, främst med sikte på det enskilda skogsbruket. Enligt sistnämnda motion skall programmet i huvudsak anknyta till det utredningsmaterial, som norrlandskommittén framlagt, samt innefatta en plan för avverkningen och nyproduktionen.

Utskottet vill för sin del framhålla, att utskottet till fulla delar motionärernas åsikt om den framträdande plats, som skogen intar i vårt ekonomiska liv. Åt denna uppfattning har utskottet redan tidigare vid flera tillfällen givit uttryck. Enligt utskottets mening synes emellertid de problem, som beröres i motionerna, vara aktuella icke endast för Norrland utan i stor utsträckning även för landet i övrigt. Vidare får utskottet fästa uppmärksamheten på att de flesta frågorna av intresse i detta sammanhang redan föranlett tillsättandet av utredningar, av vilka åtskilliga resulterat i konkreta förslag till åtgärder, medan andra ännu pågår. Utskottet inskränker sig till att erinra om att Södra Sveriges Skogsindustriutrednings delbetänkande angående klenvirke för närvarande är under Kungl. Maj:ts prövning samt att Kungl. Maj:t den 15 januari 1954 tillkallat en särskild utredningsman med uppgift att inventera kvarstående olösta norrlandsfrågor. Emellertid anser sig utskottet böra understryka vissa av de spørsmål, som upptagits till diskussion i motionerna.

Vad till en början angår frågan om skogliga produktionsåtgärder har under de senaste femtio åren talrika förslag och anvisningar framförts angående skogarnas rätta vård. Förverkligandet av planerna har emellertid av olika skäl icke kunnat genomföras i önskvärd omfattning. Enligt vad i motionen II: 471 framhålles, gäller detta särskilt de enskilda skogarna. Mot denna bakgrund finner utskottet i likhet med motionären påkallat, att de skilda uppslag, som framkommit på området, samordnas. I sådant syfte synes en effektiv samverkan böra komma till stånd mellan å ena sidan de statliga myndigheterna samt å andra sidan skogsägarna och deras organisationer. Som motionären påpekar kan emellertid samhällets medverkan ge önskvärt resultat endast om självverksamheten från skogsägarnas sida intensifieras. Därvid har skogsägarföreningarna en stor uppgift att fylla. Gällande bestämmelser beträffande skogsvårdsområden innefattar bland annat uppgörande av praktiska arbetsprogram. Ett sammanfattande program för hela landet bör enligt utskottet lämpligen bygga på lokalplaneringarna. I likhet med skogsstyrelsen anser utskottet dock, att uppgörandet av ett dylikt program sammanfaller med styrelsens ordinarie arbetsuppgifter. Något särskilt uppdrag åt styrelsen i detta hänseende synes följaktligen icke vara erforderligt.

I föreliggande motioner och de flesta remissyttrandena betonas, att möjligheten att i snabbare takt än hittills höja och förbättra skogsproduktionen står i ovillkorligt samband med de resurser, som ställes till de skogsvårdande organens förfogande. Med anledning härav vill utskottet erinra om sitt uttalande vid behandlingen av den under 1953 års riksdag väckta motionen I: 2 angående tryggande av skogsbrukets utveckling och ställning (utlåtande nr 42). Därvid framhöll utskottet, att skogsproduktionens främjande hörde till de viktigaste frågorna på skogsbrukets område och att statsmakterna även insett betydelsen av detta problem genom att i olika former lämna ekonomiskt stöd åt skogsvårdsåtgärder. Emellertid hade vid skilda tillfällen påtalats nödvändigheten av att öka ifrågavarande stöd genom att en större del av skogsinkomsterna än under senare år ställdes till förfogande för ändamålet. Utskottet hänvisade i anslutning därtill till bevillningsutskottets betänkande 1953: 24 (Rskr 123), vari uttalats att önskemål framkommit att en beräknad ökad tillgång på skogsvårdsavgiftsmedel skulle tillföras skogsnäringen i form av ökat statligt stöd åt de skogsvårdande åtgärderna. Bevillningsutskottet ansåg sig kunna ge dessa önskemål sin anslutning men framhöll tillika, att det borde ankomma på Kungl. Maj:t att taga denna fråga under överbärande och framlägga eventuella förslag, så snart förutsättningar härför förelåg. I sitt av 1954 års riksdag godkända betänkande nr 47 har bevillningsutskottet åter återropat sitt tidigare uttalande i ämnet. Med beaktande härav vill jordbruksutskottet ånyo understryka, att skälig del av skogsinkomsterna bör återföras till skogen genom att användas till skogsproduktionens främjande.

Allt större uppmärksamhet tilldrar sig frågan om uppnående av en jämn sysselsättning för befolkningen i skogsbygderna. I likhet med vad som an-

föres i motionerna I: 374 och II: 473 anser utskottet, att en tryggad och kontinuerlig avsättning av olika skogsprodukter är en väsentlig förutsättning för denna frågas lösning. Avsättningssvårigheter har hittills särskilt framträtt beträffande klenvirket. Orsaken härtill torde böra sökas bland annat i de höga avverknings- och transportkostnaderna, klenvirkets sämre flyttförmåga m. m. Med beaktande härav framstår spørsmålet om transportväsendets rationalisering som en angelägenhet av största betydelse. Då ifrågavarande problem ingående behandlas i förut nämnda betänkande av Södra Sveriges Skogsindustriutredning, inskränker sig utskottet till att här ånyo understryka vikten av att skogsvägnätet underhålles och utbygges ytterligare samt att erforderliga medel ställes till förfogande för ändamålet.

Beträffande mekaniseringen av skogsarbetet vill utskottet liksom motionärerna uttala önskvärdheten av att denna verksamhet stimuleras särskilt vad angår det enskilda skogsbruket. I motionen II: 471 upplyses i detta hänseende, att flera affärsföretag förklarat sig beredda att medverka i sådant syfte utöver den vanliga affärsinsatsen. Denna möjlighet bör enligt utskottet lämpligen undersökas och tillvaratagas av de lokala skogsvårdssammanslutningarna. Vidare bör i detta sammanhang uppmärksammas möjligheten att inlänka de mindre enskilda skogsbruken i det arbete, som bedrivs av de olika arbetsstudieavdelningarna.

Då det torde kunna förutsättas, att de i motionerna framförda synpunkterna jämte vad utskottet med anledning därav särskilt framhållit kommer att beaktas vid uppgörandet och genomförandet av skogliga arbetsprogram, anser utskottet något ytterligare initiativ från riksdagens sida i motionernas syfte icke för närvarande vara påkallat.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet alltså,

att motionerna I: 374 och II: 473 samt II: 471 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 november 1954.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Anderberg, Lage Svedberg*, Näslund*, Jon Jonsson, Sundberg, Eskilsson, Franzén, Johan Persson och William Ohlsson*; samt

från andra kammaren: herrar Gustafson i Dädesjö, Antby, Ahlsten, Ekdahl*, Agerberg*, Utbult*, Lindström, Arweson, Jönsson i Gärd's Köpinge och Adolfsson.

* Ej närvarande vid justeringen.